

Hyunjoo PARK

Doktorant, Hacettepe Üniversitesi/Edebiyat Fakültesi/ Türk Halkbilimi Anabilimi Dalı,
Ankara/Türkiye

Doctorate, Hacettepe University/Faculty of Literature/Department of Turkish Folklore,
Ankara/Türkiye

eposta: tarsus99@hanmail.net

<https://orcid.org/0000-0002-1564-738X> - RorID: <https://ror.org/04kwvgz42>

Atıf/Citation: Park, Hyunjoon. 2023. Türk ve Kore Kültüründe Mağara ve Mitolojik Ana İlişkilendirmesi Üzerine Bir İnceleme. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 11 (36), 508-517. DOI <https://doi.org/10.33692/avrasyad.1268193>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü /Article Types:	Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi /Received:	22.03.2023
Kabul Tarihi/Accepted:	06.07.2023
Yayın Tarihi/Published:	20.09.2023

TÜRK VE KORE KÜLTÜRÜNDE MAĞARA VE MİTOLOJİK ANA İLİŞKİLENDİRMESİ ÜZERİNE BİR İNCELEME*

508

Öz

Mitoloji, başlangıçtan günümüze sözlü kültür olarak aktarılan değerlerimizin ve dünya görüşlerimizin kaynağıdır. Kadim dönemde yaşayan insanlar, korku ve hayret uyandırdıkları için doğal unsurların ve olayların kutsallığına inanmışlardır. Mağara inancı Türk mitolojisinde önemli bir yere sahiptir ve bu inançtan dolayı mağaralar kutsal kabul edilmektedir. Kore’de ise mağara, “hayatın anası” veya “hayatın doğduğu yer” olarak tanımlanmıştır. Özellikle mağara, tanrıçanın temsili bir kutsal alanıydı. Bu nedenle, geçmişte mağara kutsal bir mekân olarak kabul edilmiş ve ibadet edilecek bir yer olarak görülmüştür. Bu nedenle kadim dönemdeki Türk kağanlarının ve Kore krallarının yılın belirli zamanlarında atalar mağarasını ziyaret edip orada kurban sunup ibadet ettikleri bilinmektedir. Mağara çeşitli inanç grupları tarafından ana rahmi olarak görülmüş ve bazı Moğol kabileleri tarafından “ehin umay” olarak adlandırılmıştır. Mağaradan çıkan her şey, yeni bir yaşama kavuşur. Mağara, mitlerin ve efsanelerin özel bir köklü mekânıdır ve yeniden doğuşu simgelemektedir. Türklerde mağara, önce Mitolojik Ana kültürü ile sonra kadınların ve çocukların koruyucusu olan Umay Ana kültürü ile ilgili bir gelişim görmüştür. Türk Dünyasında Umay Ana’nın Kore Mitolojisindeki karşılığı “Mago halmi” olarak anılan Mago Tanrıça’dır.

* This work was supported by the Core University Program for Korean Studies through the Ministry of Education of the Republic of Korea and the Korean Studies Promotion Service of the Academy of Korean Studies (AKS-2019-OLU-2250002)

Türk ve Kore Kültüründe Mağara ve Mitolojik Ana İlişkilendirmesi Üzerine Bir İnceleme

Bu araştırmanın amacı, Kore ve Türk kültüründe “Mitolojik Ana” bağlamında ki mağara kültürünün incelenmesidir. Özellikle kadim zamanda Türk ve Kore milletinde var olan mağara kültürleri yakınlığı ve benzerlikleri açısından ele alınacaktır.

Anahtar kelimeler: Türk, Kore, Mitoloji, Mağara, Kültü.

CAVE AND MYTHOLOGICAL MOTHER IN TURKISH AND KOREAN CULTURE A REVIEW ON THE RELATIONSHIP

Abstract

Mythology is the source of our values and worldviews that have been transmitted as oral culture from the beginning to the present. People living in ancient times believed in the sanctity of natural elements and events because they aroused fear and astonishment. Cave belief has an important place in Turkish mythology, and because of this belief, caves are considered sacred. Cave belief has a very important place in Turkish mythology and because of this belief, caves are considered sacred. In Korea, cave is defined as the mother of life or the birthplace of life. In particular, the cave was to represent the sanctuary of the goddesses. Therefore, in the past, caves were considered sacred places and an object to be worshiped. The cave was seen as a womb by various belief groups and was called *ehin umay* by some Mongolian tribes. Everything that came out of the cave got a new life. Caves are a special rooted place in myths and legends and symbolizes rebirth. For Turks, the cave has seen developments in relation to the Mythological Mother cult first and then the *Umay Ana* cult, which is the protector of women and children. *Umay Ana* in the Turkish world can be compared to the Mago Goddess, also known as *Mago halmi*, which is the mythological mother in Korea.

The aim of this research is to examine the cave cults in the context of Main Mythology in Korean and Turkish culture. Especially in the ancient times, the closeness and similarities of the cave cults that existed in the Turkish and Korean nations are to be determined.

Keywords: Turk, Korea, Mythology, Cave, Cult.

Giriş

Mit kelimesi yaklaşık 2400 yıl önce antik Yunanda icat edilmiştir. Yunanca'daki “mythos” Türkçe’de “hikâye” veya “anlatı” anlamına gelir. M. Eliade’nin (1993) en geniş kapsamlı bir mit tanımı olarak verdiği tanıma göre mit, kutsal bir öyküyü ve en eski “başlangıçtaki” zamanda olup bitmiş bir olayı anlatır. Yani, mitler, arkaik toplumların dünya algısını simgesel bir dille ifade eden bir anlatım biçimidir. Bu bağlamda mitlerin varsayımsal oluşumu, bir anlamda dil ve fikir birlikteliğinin diğeriyle birlikte oluşumunun ve aynı zamanda insanın toplumsal ve kültürel bir varoluş yoluna ulaşmasının öyküsü gibidir (Çobanoğlu 2016 :11-12). Kadim toplumlar, içinde yaşadıkları dünyayı ve etraflarında olup bitenleri mitolojinin aydınlatıcı bir niteliği ile algılar. Bu nedenle mitolojiler, tarihin en eski

dönemlerinde insanların sorularına cevap olarak ortaya çıkan mitler, insan hayatında ve toplumların kültürel belleğinde önemli bir yere sahiptir (Kızıldağ 2017: 1029).

Mitolojik Ana, ilk zamanlarda tüm canlı varlıkların hamisi ve yaratıcısı olarak bilinmesine rağmen, çeşitlenme sonucunda birçok koruyucu ruh ortaya çıkmış ve bunların bir kısmı iye kategorisine girmektedir. Ancak Mitolojik Ana'nın uzlaştırıcı işlevi, inanç bağlamında da olsa korunmuştur (Bayat 2007:13). Türk mitolojisinde dağ, su, ateş, ağaç, orman gibi doğa unsurlarının her biri mitolojik ana tasavvur temelinde şekillenmiştir. Türk destanlarında değişim ve dönüşümle mağara iyesi, dağ iyesi, yer iyesi gibi kütlerle Mitolojik Ana, genellikle kahramanların koruyucusu olarak görülmektedir (Akçam ve Kös 2022 :390).

Kore mitolojisi denilince insanların aklına Dangun mitolojisi gelir ama Dangun mitinden önce yaratılış tanrıçası Mago vardır. Kore Ana Tanrıçası 'Mago'nun, "dağlar, kaleler, kayalar, nehirler, taşlar vs." yarattığı bilinmektedir (Kim 2014:53). Kore halkları, Mago'ya "Mago halmi" diye hitap eder. Halmi, hem Ana tanrıça hem de ata anlamındadır (Whang 2010: 196) ve kökeni Han omi'den gelmektedir. Korece "büyük" anlamına gelen "han" ve "anne" kelimelerinin birleşimidir, sözün gelişi "Han omi", "büyük anne" (大母) anlamındadır (Song 2003: 298). Kore'de uzun zamandır sözlü anlatımda mevcut olan halmi, Türkçe olarak "büyükanne" sadece yaşlı bir kadın değil, "tanrıça" anlamına gelen kutsal bir Mitolojik Ana'dır.

Türk ve Kore Mitolojisinde Mağara Kültü

Mağaralar, ilkel çağlardan bugüne kadar insan barınağı, korunma ve sığınma özellikleri taşıyan bir mit mekânı olarak dikkat çekmektedir. Mağara, fiziksel boyutunun yanı sıra ilahi yönüyle insanı koruyan ve barındıran sırlarla yeni bir hayatın kapılarını açan kutsal bir mekândır. İnsanoğlu zaman içinde mağaralara çeşitli yeni anlamlar kazandırmış ve onları simgesel mekânlara dönüştürmüştür (Bars 2017 :77).

Türk Mitolojisinde Mağara Kültü

Mağara kültürü, Türk mitolojisinde önemli bir yere sahiptir ve Türkler'in ilk ataları mağaralarda yaşadıkları için onların ruhlarının da burada olduğuna inanılıyordu. Bu inançtan dolayı mağaralar kutsal kabul edilmektedir. Bahaeddin Ögel'in, Türkler'deki mağara inancı hakkında Çin kaynağından aktardığı bilgiler şu şekildedir: Büyük Hun Devleti'nde Kutsal Ata Mağarası vardır, bu kutsal mağaraya sadece Şamanlar ya da bireyler değil; tüm devlet kurumu saygı gösterir ve her yılın belirli bir ayında bu mağaraya gelerek büyük bir ibadet yapılırdı. Bu törende hükümdarın başkanlık etmesi çok önemli bir konudur. Göktürk Hakanı da yılın belirli günlerinde hükümetin ileri gelenleri ve boyların ileri gelenleri ile birlikte bu atalar mağarasına giderek orada kurban sunar ve saygı duruşunda bulunurlardı. Ancak bu mağaranın nerede ve hangi mağara olduğunun bilmediğini söyler (Ögel 2014: 25). Kırgız Türeyiş Efsanesinde de mağara kültürü bulunmaktadır. Onlar, atalarının bir inekle birlikte

Türk ve Kore Kültüründe Mağara ve Mitolojik Ana İlişkilendirmesi Üzerine Bir İnceleme mağarada yaşadığına ve Kırgızlar'ında, onların soyundan geldiğine inanmaktadırlar. Ay Ata ile Türklerin ilk atasının anlatıldığı destanda da bir mağarada yaşanıldığı bilgileri yer almaktadır. Mağara ile rahim arasında bir benzetme yapılmış, bağ kurulmuştur (Ögel 2014:26).

Eskiden insanlar mağaralarda yaşarlardı. Mağarada ata hayvanı doğar ve yaşar. Türk kültüründe de aynıdır. Bu yüzden Tabgaclar ve Tukiler gibi Türk kavimlerinde de mağarayı kutsal bir yer olarak düşünölmüştür. Bu kavimler, kutsal olarak kabul edilen mağarayı düzenli olarak ziyaret eder ve kutsal törenler yaparlardı. Sözlü kültürlerinde çok görölen bu halk inancı, içi boş imgenin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Daha sonra çukurun görüntüsü, nemli ve karanlık mağaranın simgesi olarak ana rahmine benzetilmiştir (Roux 2012:95).

Göktürkler'in menşe efsanesine göre; Türkler Hazar Denizi'nin batısında yaşarken, hepsi komşuları tarafından öldürölmüş ve sadece bir çocuğa acıdıkları için çocuğun ayaklarını kesip bir bataklığa atıp bırakmışlar. Bir dişi kurt yaralı olan bu çocuğu bulmuş, onun beslenmesi, iyileşmesi ve yaşaması için onu bir mağaraya getirmiş. Sonra mağarada dişi kurtlar karı-koca olarak yaşamaya başlar. Kurt, hamile kalır ve çocukları olur. Bu çocuklardan biri Asena/Aşına ismini alır ve Göktürk Devleti bu klandan oluşur (Ögel 2014:24-25). Çobanoğlu'na göre: Türk kozmolojisinin anaerkil yapısının yanı sıra hayvan merkezli "hayvan ata" költünden ortaya çıkan "kurt" motifi ve "totem" de bu döneme ait eserlerdir ve menşei açısından büyük önem taşımaktadır. Türkler kendi atalarını, sıradan bir kadın ile ilişkilendirmek yerine, olağanüstü "bozkurt" ile ilişkilendiriyordu (Çobanoğlu 2013: 50-53). Türklerin kökenine dair bir diğerefsaneye göre "Ay-Ata" olarak bilinen Türklerin ilk atası da bir mağarada doğmuştur (Ögel 2014: 25).

Mağara, önce Mitolojik Ana költü ile sonra kadın ve çocukların koruyucusu olarak bilinen Umay Ana költü ile ilgili bir gelişim göstermiştir. Bunların arasında genetik bir bağ olduğu görölmektedir. Yer Ana ve onun rahmi olan mağara, doğurganlık işlevini tek başına yürüttüğü halde zamanla bu işlevini Umay Ana'ya devretmiştir. "Umay" Tatarca'da kadın cinsel organı, Moğolca'da mağara anlamına gelmesi mağaraların ve kayaların Yer Ana'nın rahmi olduğu fikriyle ilgilidir (Kalafat 2014:35). Bazı Moğol kavimlerinde mağaranın ehun umay (ana rahmi) diye adlanması ve çocuk sahibi olmayan kadınların bu mağaraları çocuk doğurmak amacıyla ziyaret etmeleri bir kez daha mağaranın en eski işlevinin Mitolojik Ana'nın metonimisi olan rahimle özdeşleştirilmesine dayanır. Bu Mitolojik Ana'nın metonimisidir. Mağaranın çeşitli inanç grupları tarafından ana rahmi olarak kabul edilmesi ve ehun umay denilmesi Mitolojik Ana kavramının bir delilidir. Mağaradan çıkan her şey, yeni bir hayata kavuşur. Mağarada gizli tutulan törenleri bu düşüncenin sonucudur (Bayat 2018: 32).

Kore Mitolojisinde Mağara Kültü

Tarih öncesi çağlardan gelen Kore kültürleri dağlara, ormanlara, nehirlere, mağaralara, göllere, ağaçlara, taşlara gibi kutsal sayılan kaynaklara tapmış ve onları kutsal alanlar veya nesnelere olarak görmüştür. Özellikle mağara, tanrıçanın temsili bir kutsal alanıydı. Morfolojik olarak kadın üreme organlarına ve rahmine benzeyen mağara, çok eski zamanlardan beri insan yerleşimi olmuş ve en geç Paleolitik Çağ'dan beri kutsal bir mekân olarak kabul edilmiştir. Mağara, yenileyici gücü olan tanrıçanın rahmini simgeler. Bu nedenle, ayrı ayrı bir kutsal alan inşa etmek yerine, doğal nesnenin kendisi bir kutsal alan olarak düşünülmüştür (Kim 2016:150).

Kadim Kore halk kültüründe mağaralara olan inanç, en açık şekilde Goguryeo mağara tanrıçasında görülebilir. Kadim Kore kültüründe, Mağara tanrısı anlamına gelen Susin (수신: 隧神), Goguryeo'nun ulusal toplantısı olan Dongmeng (동맹: 東盟¹) ilgili olarak Samgugsagi (Üç Krallığın Günlükleri) ve Çin yazılı kaynağı olan Huo Han-Shu (후한서: 後漢書²) gibi tarihi kayıtlarda yer almaktadır. Goguryeo'da Ekim ayında Dongmeng adına tüm ülke için büyük bir etkinlik düzenlenmiştir. Ögel: "Kore'liler her senenin Ekim ayında Ata -Mağarası'na gidiyorlar ve orada göğe kurban veriyorlardı" (Ögel 2014:26) diyerek Türk Mitolojisi kitabında bahsetmiştir. Ekim ayı, yılın hasadı için teşekkür etmek ve gelecek yılın çalışmalarını gözden geçirmek için uygun bir zamandır. Bu dönemde askeri hareket, dış ilişkiler, vergi tahsilatı, bayındırlık işleri ve suçluların yargılanması gibi önemli ulusal meseleler ele alınıyordu (Park 2010:12). Goguryeo o dönemde (MÖ 1-MS 668) birlikte yaşadığı Çin, Hiongnu, Seonbi, Kitan ve Moğol gruplarıyla önemli dış ilişkiler meselelerine karar vermiş olabilir.

Her sene Ekim ayında yapılan Dongmeng etkinliğinde, Goguryeo'nun kurucu annesi güneş aracılığıyla hamile olup Jumong'un doğduğu olay, Ana Tanrıça'ya olan tapınma töreninde kutsama geleneğinin yeniden canlandırılmasıdır. Bu törende Ana Tanrıça olarak kabul edilen 'Mağara Tanrısına' (隧神 Suì shén) tapınıyordu. Faaliyetinin ilk günlerinde Doğudaki bir büyük mağarada, Mağara Tanrısının tahtadan heykelini yapıp ona tapmışlardır. Mağara Tanrıçası ve Gök Tanrı'ya tapınmak ülke genelinde büyük bir şenliktir ve o zamanlar ülkenin her yerinden insanlar yemek, içmek, şarkı söylemek ve dans etmek için bir araya gelirdi. Bu, Gök tanrılarına bir tür şükran günüdür. Bunun üzerine Eberhad Gav-li (Goguryeo)ler, "Kendisine tapılan Sui - tanrı bulunan bir mağara vardır. Mağara tanrısı ayininde tanrının yanına ağaçtan bir burgu dikerlerdir" (Eberhad 1942: 18, 20). Eberhad'ın bahsettiği burgu, ağaçtan yapılmış bir ilahi heykelidir. Bu heykel, gök ve yer arasındaki bir aracı simgelemektedir ve bulunduğu mağara, yer üstü dünya ile yer altı dünyası arasında bir geçiş

¹ Dongmyong (동맹), 동명-東明 olarak da söylenir. Gök tanrı'ya ekim ayında göğe adak sunulur ve etkinlik düzenleniyordu.

² Hou Han-shu (후한서): Yazarı Fan-ye'dir (范曄: MS 398~ MS 445) dir. MS 25-220 yıllarını kapsayan Sonraki Han Sülâlesi Tarihi eseridir.

Türk ve Kore Kültüründe Mağara ve Mitolojik Ana İlişkilendirmesi Üzerine Bir İnceleme

kapısıdır. Mağara, yeryüzünün enerjisini içeren ve Tanrı'nın iradesinin toprağa çıktığı bir alan olması yönüyle Toprak Ana olma özelliğine sahiptir. Ayrıca tarım ile uğraşan halklarda yaygın olan Ana Tanrıça tapınması, Goguryeo bölgesinin yerli halkında da var olmuş olabilir (Lee 1999: 152-153). Bu tür festivaller, etnik topluluğun yaşayan bir kültürü olarak günümüze kadar yaygın bir şekilde aktarılmıştır (Park 2010:12-13). Suì (隧) kelimesinin Türkçe karşılığı mağara veya delik anlamına geldiği için kadın sembolü olarak da kabul edilmektedir.

Goguryeo'nun Ana Tanrısı'nın dünya ile iletişim kurabildiği yerin bir mağarada olduğu ve bu Mağara tanrıçası, Jumong'un annesi Yuhwa (유화: 柳花) olduğu Kore'de akademisyenler tarafından kabul gören bir görüştür (Kim 2016: 150). Goguryeo'yu kuran Jumong, annesi Yuhwa bir yumurta doğurdu ve o yumurtasından Jumong çıktı. Bu nedenle Mağara Tanrıçası tapınma törenlerinde detaylı olarak bir yazılı kaynak olmamasına rağmen bu tören sırasında bir yumurtadan doğan ataya iyi doğum dileyerek onurlandırdığı sanılmaktadır. Dongmeng şenliğinde halklar, Atalarının yumurtadan doğmasından, bir ulusun kuruluşuna kadar geçen zamanla ilgili şarkıları birlikte söylemişlerdir. Cho Tae-young, bu şarkının bugün Koreliler tarafından en çok söylenen Arirang olduğunu tahmin etmektedir. Arirang'ın doğum ayinlerine dayalı bir şarkı olduğunu ve doğumun hem acısını hem de sevincini içermesi gerektiğini söylemektedir. Eski toplumlarda yumurtadan doğmak, doğurganlık ve bolluk getiren gizemli bir doğum şekli olup, bir kabilenin atasının doğumuyla birleşerek kurucu bir mitos haline gelmiştir. Bir yumurtadan doğma ayininin, insan yaşamının merkezinde yer alan doğum ve doğurganlık ayinlerinde yeniden icra edildiği düşünülmektedir (Cho 2005: 113, 116).

“Ungnyeo” ayrıca mağaralarla ilişkilendirilen bir tanrıçadır. Dangun mitindeki “Ungnyeo”, kaydedilen en eski kadın Tanrıça'dır. Ayı ve kadın anlamı olan Ungnyeo (웅녀: 熊女), ilk Kore krallığı olan Gojoseon'un kurucusu Dangun Wanggeom'un annesidir. Dangun mitolojisine göre Kaplan ve Ayı bir İlahi ağacın (신단수: 神壇樹) altında insan olmak için dua ederler. Onu gören Tanrı, onlara insana dönüşebileme yöntemini söyler, yani kaplan ve ayı, gün ışığı olmayan mağarada sadece sarımsak ile pelin otu yiyerek çeşitli testlerden geçerler. Sonuç olarak kaplan bu testten kaçarak başarısız olmuş, ayı ise 21 gün boyunca sarımsak ile pelin otu yemiş ve ardından ayı insan olmuş (Park 2017: 143).

Mağarada insan olma sürecinden geçtikleri hikaye tam anlamıyla tanrılar dünyasında geçmektedir. İnsana dönüşen bir ayı olan Ungnyeo'nun gökyüzündeki en yüksek tanrının oğlu Hwanung ile evlenip Gojoseon'un kurucusu Dangun Wanggeom'u doğurduğu hikayesi ancak mitolojik düşünce alanında anlaşılabilir. Ungnyeo'nun gerçek formunun bir tanrıçanın olduğu söylenmelidir (Jeon 2018 :7). Ungnyeo ayrıca "Toprak Ana" olarak düşünülmektedir. Bu teori, 'Woong' yani “ayı”nın daha önce “罽” olarak yazıldığı ve aynı zamanda “toprak” anlamına geldiği teorisine dayanmaktadır. Dangun mitolojisinde kurucunun baba soyu, Gök Tanrı olarak, Anne soyu ise Yer Tanrısı olarak belirlenir. Buna göre

“Ungnyeo”, Dangun'un anne tarafından bir tanrı olarak tanrılaştırılan bir tür totem olarak kabul edilmektedir. Ayı totemi yerli bir kabilenin ve gökten inen yönetici bir kabilenin (天降) birleşimi olarak yorumlanır. Yani totemi ayı olan Ayı kabilesi (吾: 熊族) ile totem olarak kaplanı olan kaplan kabilesinin (호: 虎族) rekabet ettiği ve Ayı kabilesinin zaferi kabileler arasında bir birlik ile sonuçlandı (Kim ve Lee 2017 :251). Toprak Ana olarak karakteri, tarım kültüründe ürün üreten rahmi simgelediği için ağırlıklı olarak dişil bir karaktere sahiptir. “Ungnyeo” ayrıca bir tür ana tanrıça olarak yorumlanabilir. Bir tanrı ve bir tanrıça arasındaki evlilikten doğan bir tanrının oğlunun bir ülke kurduğuna dair eski fikir, Dangun mitinin hikayesinin çekirdeğini oluşturur. Eski insanların cennet ve yerin buluşmasının tarihte yeni bir kapı açtığı fikrini gösteriyor (Jeon 2018 :7).

Bu bağlamda Mağara tanrısı (隧神), Dangun mitolojisinde Ungnyeo'yu ve Jumong efsanesinin Yuhwa'yı simgeleyen Gök Tanrı ile Mağara Tanrı'sını birleştirerek bereket için dua etme ritüeli olarak görülebilir (Han ve Park 1991: 45). Gök Tanrı'ya yapılan ibadet tüm ülke için büyük bir etkinlikti, o zamanlarda bütün ülke insanları toplanıp yeme, içme, şarkılar ve danslar eşliğinde eğlenmekteydi. Krallar, Gök tanrıya şükran ayinleri düzenlemiş ve iktidar gücünün sınırlı olduğu durumlarda, törenler aracılığıyla birliğin teşvik edilmesinde rol oynamıştır.

Kim Yeol-gyu (1987), mağarayı hayatın anası veya hayatın doğduğu yer olarak tanımlamıştır. Öte yandan, Dangun mitindeki mağara, ana karakter için bir kopukluk yeri, bir saklanma yeri veya bir anne rahmini sembolize etmektedir. Bu bağlamda bir ayının mağaradan çıktıktan sonra bir insan vücuduna bürünüp tekrar yaşayabildiği iddia edilmektedir. Bu anlamda mitolojik düzeyde mağaraların yumurta ve kutu ile aynı kategoride oluşabileceği ve mağara, yumurta ve kutunun bağlama göre değiştirilebilen homojen varyasyonlar olduğu savunulmaktadır. Ayrıca mağara yerleşim yerinin dünyanın en mükemmel anası, toprak ananın rahmi olduğunu ve mağaranın efsanevi prototipinin son dinlenme yerimiz olan ana oda veya ana eve aktarıldığını ve gerçek bir ev olarak düşünülmüştür (Kim 1987 :211).

Türk ve Kore’de Mitolojik Ana Tanrıça ile Mağara

Her iki ülke de mağarayı başlangıç noktası olarak kullanmıştır. Bu iki mitolojiye baktığımızda kadınların hayatın başlangıcı ve güçlü olduklarını göstermektedir. İki milletin Mitolojik Analarını karşılaştırmak, toplumsal kolektif düşüncesinde algılar, olgular, inançlar ve uygulamalarının yorumlanmasında ve geçmişin aydınlatılmasında önemli katkılar sağlar. Mağara, mitlerin ve efsanelerin özel bir köklü mekânıdır ve yeniden doğuşu simgelemektedir. Türk mitolojisinde mağara, çeşitli işlevlerde yer alan halkbilimi ürünlerinden biridir. Kadim Türk inancında mağaralar yeraltına giren kapılar olarak kabul edilmiştir (Bars 2017:79). Türk ve Kore efsaneler ve destanlarında kahramanlar bazen mağaralarda doğarlar. Bir kahramanın bir mağarada doğması ve yeraltı dünyasına gitmesi, onun kahramanlığını gösterir. Kutsanmış

Türk ve Kore Kültüründe Mağara ve Mitolojik Ana İlişkilendirmesi Üzerine Bir İnceleme

bir kadından doğan kutsal bir çocuk, kraliyet iktidarının meşruiyetine sahip olur (Na 2005: 64-65). Tarih öncesi insanlar, tanrıçanın rahminde yeniden doğacakları inancıyla ölüleri mağaralara yerleştirmişlerdir. Tanrıça inancı bir doğa kültü olduğu için sadece kadının bedeni değil, doğanın kendisi de kutsal sayılmaktadır.

İncelediğimiz üzere iki milletin anaerkil inançları vardır. Türk Dünyasında Mitolojik Ana kültü zamanla Umay Ana'ya dönüşmüştür. Umay Ana'nın, Gök Tanrı oluşmadan önce yaratıcı, doğurgan ve hayat veren niteliklere sahip olan "büyük dişi tanrı" olduğuna inanılmıştır. Ancak zaman gittikçe sosyal yapı ve yaşam tarzı değiştikçe onun panteondaki hiyerarşik yeri ve önemi azalmıştır (Çobanoğlu 2020:136). Türk Dünyasındaki Umay Ana'nın Kore Mitolojisindeki karşılığı olan Ana Mago halmi olarak anılan Mago Tanrıçası mevcuttur. Kore mitolojisi denilince çoğu kişinin aklına Dangun efsanesi gelir. Ancak Dangun efsanesinden önce Kore'de bir Yaratılış Tanrıçası olan Mago bulunmaktadır. Fakat Mago Tanrıçası da Umay gibi günümüz Kore halkı arasında bir bebeğin doğumunu yöneten ve çocukları koruyan Samsin halmi olarak bilinir (Seok 2019 : 123). Oysa Mago'nun sadece kadınların ve çocukların koruyucusu değil, yaratıcı tanrıçadır. Mago isminde bir magic (sihir) bulunmaktadır; "Ma" kadın anlamı içermekte, "Go" ise ilahi anlamındadır. Bir deyiş ile Mago tapınakta kutsal kabul edilen yaratılış Ana tanrıçasıdır. Mago, kadın cinsiyetini temsil eden insan varoluşunun bir sembolüdür (Park 2014:40). Genelde Kore halkları arasında Mago halmi olarak hitap edilir. Sonuç olarak, Türk ile Kore, iki milletin yaratıcı tanrıçadan zamanlar kadınların ve çocukların koruyucusu olan Umay ve Mago bulunmaktadır. Çobanoğlu, dilin en büyük kültür oluşturucu ve taşıyıcısı olduğunu vergularak Altay mitolojisinin ve dinin bağımsız olarak araştırılması gerektiğini vergulamıştır (Çobanoğlu 2018:37).

Sonuç

İki milletin Mitolojik Analarını karşılaştırmak, Türk kültürü ile Kore kültürü arasında ve belgesel anlatılar ile sözlü kültürler arasında bir karşılaştırmadır. İncelediğimiz gibi Türk ve Kore mitolojisinde mağara inancı önemli bir yere sahiptir ve bu inanç nedeniyle mağaralar kutsal kabul edilmektedir. Mağara, kökleri mitlere ve efsanelere dayanan ve yeniden doğumu simgeleyen özel bir yerdir. Türklerin ilk atası "Ay-Ata" ve Korelilerin ilk Anası bir mağarada doğmuştur. Bu nedenle Büyük Hun Devleti ve Göktürk Kağanı da yılın belirli zamanlarında atalar mağarasını ziyaret ederek orada kurban sunup ve ibadet yaptıkları bilinmektedir. Ögel'in Türk Mitolojisi kitabında da bahsedildiği gibi Koreliler de her senenin Ekim ayında Ata -Mağarası'na topluca gidip Gök Tanrı'ya kurban sunmuşlardır.

Bazı Moğol kavimlerinde çocuk sahibi olamayan kadınların, ehin umay (ana rahmi) olarak bilinen mağarayı ziyaret ederek çocuk sahibi oldukları bilinmektedir. Mağara, ilk önce Mitolojik Ana kültü ile ilişkilendirilirken, daha sonra kadınların ve çocukların koruyucusu olan Umay Ana kültü ile ilişkilendirilmiştir. Türk Dünyasında Umay Ana gibi günümüzde çocukları ve kadınları koruyan Kore'de Mago halmoni olarak anılan Mago halmi

bulunmaktadır. Mitoloji Ana ve onun rahmi olan mağara, Türk ve Kore kültüründe de mağarayı hayatın anası veya yeniden hayatın doğduğu yer olarak tanımlamıştır. Bu yüzden tarih öncesi çağlardan beri Türk ve Kore kültüründe mağaralar kutsal alanlar veya nesnelere olarak kabul edilerek mağaralara tapmışlardır.

Son olarak yukarıda bahsettiğimiz gibi "Umay" Tatarca'da kadın cinsel organı, Moğolca'da mağara anlamına gelmektedir. "Ma" kadın cinsiyetini temsil eder, "Go" ise ilahi demektir, Mitoloji-dil bağlamında Mago ve Umay isimlerinin kökeni bakımından araştırılmalıdır. Daha da önemlisi Mago ve Umay Ana'nın içermiş olduğu işlevler ve anlamlar Halkbilimi açısından incelenmesi gereken konulardandır.

Kaynakça

- Akçam, Harun, Köser Serkan. 2022. "Mitolojik Ana Tasavvuru Bağlamında Toprak", *Motif Vakıf yayını*, Cilt:15, Sayı 38: 389-396 .
- Bars, Emin. 2017. "Türk Destanlarında Mağara Kültü Üzerine Bir Değerlendirme", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 10 Sayı: 52: 75-85.
- Bayat, Fuzuli. 2018. *Türk Mitolojik Sistemi 2 (Kutsal Dışı-Mitolojik Ana, Umay Paradigmasında İlkel Mitolojik Kategoriler-İyeler ve Demonoloji)*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Cho, Tae-young. 2005. "Kore Kurucu Efsanesinin Doğuşu ve Yumurta Şarkısı 'Arirang'", *Kore ve Çin Çalışmaları*, *Kore ve Çin Çalışmaları Dergisi*, 16: 113-143
- Çobanoğlu, Özkul. 2013. "Mit, Mitoloji ve Edebiyat", *Türk Edebiyatının Mitolojik Kaynakları*, Eski-şehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Çobanoğlu, Özkul. 2016. "Toplumsal ve İktisadi Kökenleriyle Türk Mitolojisi", *Bilim ve Ütopya*, Yıl: 22, Sayı: 270 : 11-36.
- Çobanoğlu, Özkul. 2018. "Altay Mitoloji Bağlamında Türk Ve Kore Şamanizmi Üzerine Tespitler", *Türk ile Kore Arasında Uygurlukların Etkileşimi Bildirileri*, 20: 32-47: İstanbul.
- Çobanoğlu, Özkul. 2020. "Türk Mitolojisinde Anaerki Dönem", *Türk Söz İle Kültür Varlıklarının İzinde*, *Türk Bilim Araştırmaları Dizisi1* : 117-160, İstanbul : Kutlu Yayınevi.
- Eberhard, W. 1942. Çin'in Şimal Komşuları, (Çev.: N. Uluğtuğ), TTK Yayınları, Ankara.
- Ercilasun, A. Bican, Akkoyunu Ziyat. 2018. Kaşgari, M. *Divân-ü Lügati't-Türk*, TDK yay. Ankara.
- Han, Sangjun. Park, Kidong. 1991. "A Sport Scientific Study of Korean Ancient Checheon Ceremony", *Kangwon Üniversitesi Beden Eğitimi Enstitüsü Bildirileri*, 16 : 41-55.
- İnayet, Alimcan. Adem, Öger. 2009. Uygur Türklerinin Mitolojik, Dini ve Tarihi Kadın Kahramanları Üzerine, *Türkoğlu Araştırmaları* cilt: IV, sayı 3 (II) :1183-1198.
- Jeon, Ho-Tea. 2018. "Kore'de Antik Tanrıça İnancı, Tarih ve Sınırlar", *Pusan-Kyungnam Tarih Dergisi*, 108 :1-28, Pusan.
- Kalafat, Yaşar. 2014. "Kazan ve Çevresi İzleri ile Türk Mitolojisinde Umay". *Kültür Evreni*, 6 (22) : 29 - 44.
- Kızıldağ, Hasan. 2017. "Onondaga Kızulderililerinin Kozmogoni Miti: Kaplumbağanın Sırtındaki Dünya". *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi* , 6 (2) : 1019-1027.
- Kim, Hyun Woo, Lee Gyung Won. 2017. "The Origin of Korea Mental Culture in Ethnical Religions", *Kore Felsefe Tarihi Derneği*, *Kore Felsefesi Dergisi*, 52: 243-280.
- Kim, Myoungsook. 2016. "Cheomseongdae, Tanrıça heykeli ve tapınağı", *Kore Kadın Çalışmaları Dergisi*, 32 : 139-187.
- Kim, Yeol-gyu.1987. *Mitler ve Mağaralar ve Sembolik Prototipleri*, Edebiyat ve Eleştiri yayınları.

Türk ve Kore Kültüründe Mağara ve Mitolojik Ana İlişkilendirmesi Üzerine Bir İnceleme

- Lee, Enbong. 1999. *Eski Kore Dini Düşüncesi*, Gipmundang, Seul.
- Na, Heera. 2005. "Founding Myth of Kingdom and Rituals in Silla Dynast", *Korean Ancient History*, Seoul: Korean Society of Ancient History, 39: 64-65
- Ögel, Bahaeddin. 2014. *Türk Mitolojisi I*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Park, Jungjin. 2014. *Mother Magod -Yeniden yayılmış Budoji*, Mago Books.
- Park, Mira. 2010. Üç Krallık ve Goryeo Hanedanlığı'nın ritüelleri ve sorunları, Uluslararası Beyin Eğitimi Üniversitesi Kore Çalışmaları Enstitüsü, *Sundo Kültürü*, 8 : 7-30 .
- Roux, Jean-Paul. 2012. *Eski Türk Mitolojisi* (çev. Musa Yaşar Sağlam), Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Seok, Sang Soon. 2019. "Kore ve Çin'deki Mago Geleneğinin Karşılaştırmalı çalışması", *Avrasya Kültür Derneği, Avrasya kültürü dergisi*, Cilt 1: 121-165.
- Song, Jungwha. 2003. "Kore-Çin Mitolojisinde Bulunan Tanrıçaların Karşılaştırılması", *Taocu Kültür Araştırmaları* 19: 285-314, Taocu Kültür Araştırmaları.

